

DE DODEN

EEN ONGEWONE LIEFDESGESCHIEDENIS

NAAR JAMES JOYCE / REGIE JAN RITSEMA / VERTALING GER THIJS /
MET MARJON BRANDSMA, FRIEDA PITTOORS, GER THIJS

Twaalf jaar geleden bewerkten acteurs Marjon Brandsma en Ger Thijs samen met Jan Ritsema het verhaal *Het Beest* in de Jungle van Henry James tot de succesvolle toneelproductie *Het*. Nu wagen ze zich, verrijkt met de aanwezigheid van Frieda Pittoors opnieuw aan een meesterwerk uit de Engelse literatuur, de novelle *De Doden* van James Joyce.

'Iets kan zo vanzelfsprekend zijn dat je eraan voorbijgaat zonder het te zien' schreef een recensente in 1984 naar aanleiding van de voorstelling *Het*. Over een man die zijn hele leven wacht op iets groots, op *Het*, en een vrouw die samen met hem wacht. Pas als het te laat is ontdekt de man dat *Het* hem allang is overkomen maar nooit door hem is opgemerkt. *Het* was de liefde tussen hem en haar. Zo'n plotseling inzicht overvalt ook de hoofdpersoon Gabriel Conroy aan het slot van *De Doden*. Gabriel kijkt dan voor het eerst echt goed naar zijn vrouw en hij realiseert zich hoe vreemd en ver zij is voor hem. Zij, Gretta, heeft in haar verleden een passie gekend, die hem onbekend is gebleven. In het licht van die passie beseft hij zijn eigen kleurloosheid.

Joyce lijkt in *De Doden* de gevoelens te beschrijven die hij koestert voor zijn vrouw Nora. In 1909 verblijft hij enkele maanden zonder haar in Ierland, het vaderland dat ze samen in 1904 hadden verlaten. De afstand doet hem beseffen wat zij voor hem betekent en hij schrijft haar gepassioneerde brieven: 'Toen jij die heerlijke zomeravonden voor het eerst op mij toe kwam lopen was mijn ziel mooi maar met de fletse passieloze schoonheid van een parel. Je liefde is door mij heengegaan en nu vind ik mijn gedachten als een opaal, dat wil zeggen, vol vreemde onbestemde tinten en kleuren, warme lichten en wisselende

schaduwen en flarden muziek.' Ierland confronteert Joyce met Nora's achtergrond en verleden, hij noemt haar 'zijn mooie wilde bloem uit die vreemde stervende stad in het westen'. Haar eenvoud en waarachtigheid maken hem hulpeloos: 'Toen zag ik dat de schoonheid van je ziel die van mijn verzen verre overtrof... Hou van mij! Denk aan mij! Ik ben vanavond zo hulpeloos, hulpeloos, hulpeloos!'. Het is deze hulpeloosheid die Gabriel Conroy karakteriseert tijdens de feestelijke muziekavond die Joyce in *De Doden* tot in detail heeft beschreven. Een ogenschijnlijk gewone avond met gewone mensen. Gabriel doet zijn best zich voor te doen als een man van de wereld, intelligent en beschaafd. Maar zijn krampachtig pogen verhindert hem om werkelijk in contact te komen met de mensen om hem heen. Hij begrijpt ze niet, het dienstmeisje Lily en haar verbeterde gekwetstheid ten opzichte van mannen, Miss Ivors met haar passie voor haar Ierse vaderland. Hij voelt zich ongemakkelijk in hun gezelschap en misschien ook wel te goed voor hen. Totdat zijn vrouw Gretta hem doet beseffen dat hij nooit goed heeft gekeken en dat hij degene is die iets mist, niet de anderen.

Joyce componeerde voor *De Doden* een slot dat het voorafgaande ineens in een andere toon zet en hij maakte daarbij gebruik van een simpel Iers volksliedje, *The lass of Aughrim*. Dit melodietje roept bij Gretta de herinnering op aan haar verloren geliefde. Over het graf heen reikt die geliefde Gabriel de hand. Hij beseft: 'De tijd was gekomen om zijn reis naar het westen te aanvaarden'. Het westen, waar Gretta vandaan komt en waar haar geliefde is begraven, waar mensen hun liefde in simpele woorden bezingen. Het westen van Nora, de *westelijke bloem* aan wie

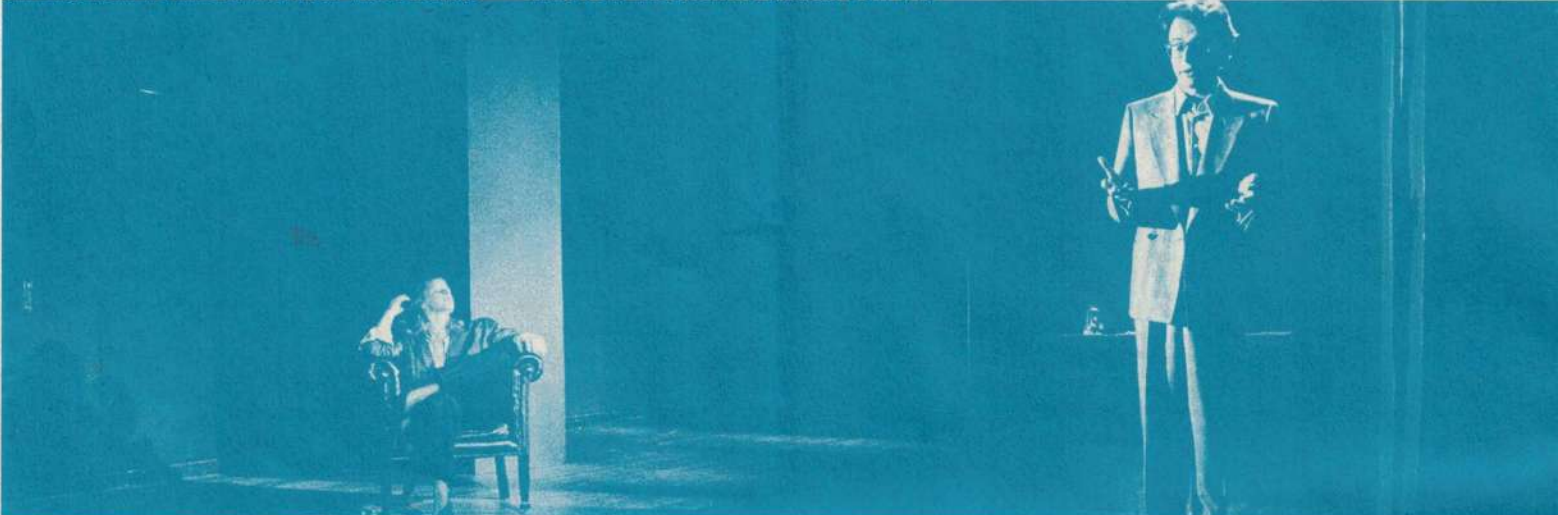
FRIEDA PITTOORS

GER THIJS

MARJON BRANDSMA

Joyce tijdens zijn verblijf in West-Ierland schreef: 'We hebben geleden en zijn op de proef gesteld. Elke sluier van schaamte of schroomvalligheid schijnt van ons afgevallen te zijn.' Misschien overkomt dat ook Gabriel als hij daadwerkelijk op reis durft te gaan.

Première 9 april in Theater aan het Spui Den Haag
try-outs 6, 7, 8 april, voorstellingen in Theater aan het Spui t/m 18 april en van 26 t/m 30 mei, tussentijds tournee, zie speellijst

Scènefoto uit *Het*, 1984, Marjon Brandsma en Ger Thijs